

SZÁZADOK.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT KÖZLÖNYE.

Hetedik füzet.

1872.

Julius hó.

Adalékok az 1514-dik évi pórlázadás történetéhez.

(Fölolvastatott a M. T. Akadémia 1872. június 10-diki ülésében).

I.

Az 1514-dik évi pórlázadás, bár megrázkódtatta az egész országot, pusztulás színhelyévé tette annak nagy részét és háromszázados szolgaságot hozott legszamosabb néposztályára: mégis mind fejlődési mozzanatai, mind szereplő alakjai, mind lefolyásának részletei bizonytalan ködben állanak előttünk.

Taurinus „Stauromachia“ című hőskölteménye legtüzetesebben tárgyalja azokat. De a költői mű, habár nem csekély érdekekkel bír és bizonyára használható, nem képezheti a történetírás alapját.¹⁾ A XVI. század egyéb történetírói: Tuberó²⁾, Szerémi³⁾ és Veranchich⁴⁾ csak csekély helyet szentelnek műveikben a nagy eseménynek. Még István-

¹⁾ Taurinus (tulajdonképi neve Stieröchsel) előbb gyula-fehérvári, utóbb olmüezi püspök, ezen művét 1519-ben írta és Bécsben ki nyomatta. Ezen kiadás egyik igen ritka példányából újra lenyomatta Engel „Monumenta Ungrica“ című gyűjteményében. Bécs, 1809. 113—184. ll.

²⁾ Kiadta Schwandtner. Folio kiadás, II. kötet 329—335. ll.

³⁾ Szerémi György, II. Lajos és János királyok udvari káplánjának „Emlékirata Magyarország romlásáról.“ Kiadta Wenzel G. Pest 1857. 57—70. ll.

⁴⁾ Összes munkái. Kiadta Szalay László. II. 5—14. ll.

fy nál is, ki nyolcz ívrétű lapot enged leírásának ⁵⁾, az irály szépsége sem képes ellefelejtetni a történetirő fölületességét.

Hiába várjuk a nevezett írktól annak megmagyarázását, vajjon a pórok lázongásai, melyek ez időtájban Németországot zaklatták, bírtak-e visszahatással Magyarországon? Hiába keressük irataikban azon egyéneknek jellemzését, kik agitatori ügyességük által a tömegek élére küzdötték föl magukat. Elbeszéléseik az eseményeknek csak fölszínén mozognak, hiányosak, sőt zavartak is. A chronologiai egymásutánt sem vagyunk képesek biztosan kilelésni, miután a történetek napjait csak kivételesen találjuk följegyezve. Még inkább állíthatni ezt azon egykorú röpiratokról, melyek a pórlázadás részleteit leírják és hivatva voltak azon időkben a hirlapok hiányát pótolni, a nélkül, hogy irályuk és tartalmuk a mai ponyvairódomnál magasabb színvonalra emelkedett volna. ⁶⁾

Az egykorú hivatalos okmányok, vagy magánlevelek, melyek képessé tennének az írők előadásait kiegészíteni, illetőleg helyreigazítani, föltűnően csekély számban maradtak reánk. II. Ulászlónak három, Bakács Tamásnak két, Szakmáry György pécsi püspöknek egy rendelete, végre még Dózsa Györgynek Czeglédről kelt kiáltványa mindaz, mi a magyarországi eseményekről eddig ismeretes. ⁷⁾ És ez nem lephet meg. Mert épen

⁵⁾ Historia Regni Hungariae. 1578. bécsi kiadás. 40—47 ll.

⁶⁾ Egy ily egykorú röpiratot, mely kiemelt gyarlósága daczára is nagyérdekű, bir a M. Akadémia könyvtárában. Czíme: „Die auffrur so geschehen ist in Ungerlandt, mit den Creutzern, und auch darbey wie man der Creutzer Hauptman hat gefangen und getödt Zeckel Jorg. 1514.“ Vége hiányzik. Czímlapján Dózsa kivégeztetését ábrázoló képpel. Három 4° levél.

⁷⁾ Ulászló királynak rendeletei keltek: feria 2 post festum Ascensionis D. (május 30.); feria 3 post festum s Trinit, (junius 13); és feria 2 post festum s. Joann. Bapt. (jun. 30.) Az első Valkó megyéhez, a másik kettő Bártfa városhoz van intézve. (Közli Pray Epistolae Procerum II. 83., 86., 88. ll. Ugyanott 85. l. olvasható Dózsának Pest és Szólnokhoz intézett irata. Bakácsnak april 25-kén Várday Ferencz erdélyi püspökhöz intézett irata és május 24-kén kelt körirata, valamint Szakmáry Györgynek junius 1-jén Kassához intézett levele olvasható Török Jánosnál „Magyarország Primásai.“ 155—160. ll.

azon vidékek, melyek 1514-ben a pórok mozgalmainak színhelyül szolgáltak, csakhamar a török járom alá kerültek. Pest és Buda, Fehérvár, Kalocsa, Szeged, Csanád, Temesvár levéltáráiban bizonyosan megtalálnók az adatokat, melyeket sajnosan nélkülözünk, ha azok a másfélszázados török uralom idejében el nem pusztúlnak.

Mennyire hézagosa a föntebb megnevezett írók előadásai, bizonyítja azon körülmény, hogy csak a Nagyajtai Kovács István által néhány évtized előtt közrebocsátott két okmányból tudtuk meg, hogy a kereszties hadjárat kihirdetése alkalmával támadott mozgalom Erdélyt sem kímélte meg, és ott is a magyarországiakhoz hasonló kihágásokra vezetett. ⁸⁾

Hasonlag ismeretlen maradt mindekkoráig, hogy a fölizgatott pórok dühe az ország felső részét is fenyegette. Földerítik ezt azon okmányok, melyeket Kassa városának gazdag levéltára megőrzött. ⁹⁾

II.

Bakács Tamás a felső részeken Illés tolcsvai plébános bízta meg a kereszties hadjárat hirdetésével. Ez nagy buzgalmat fejtett ki föladatának megoldásában. Több egyházi és világi férfit küldött ki keresztiesek gyűjtésére. Együttal rendeletet bocsátott a községek papjai- és bíráihoz, melyekben fölbívjá azokat, hogy küldötteit tisztelettel fogadják, hiveiket,

⁸⁾ Ezen okmányok Ulászlónak Pozsonyból 1515. feria 2 ante festum Ascens. D. és II. Lajosnak 1516. feria 5 ante festum b. Viti et Moderti Zápolya Jánoshoz intézett levelei. (A M. T. Akadémia Évkönyvei. 11—23. II.)

⁹⁾ Ezek a következők: II. Ulászlónak Sáros megyéhez május 30-kán, Kassa városához június 6., 13., 26-kán, Abaúj megyéhez június 15-kén intézett rendelete. Bebek Jánosnak május 27-kén Kassához, Pest, Heves, Hont és Külső-Szolnok szövetkezett megyéknek június 16-kán szintén Abaújhoz intézett levele. Illés tolcsvai plébánosnak, Kecskés és Mészáros kurucz vezéreknek, továbbá Bagol Ferencznek Kassa városához intézett levelei. Az előbbiek datum nélkül, az utóbbi május 30. Kassa városának válasza Bagol Ferenczhez máj. 30. Végre a Patakon táborozó keresztiesek vezérének datum nélküli levele.

illetőleg polgártársaikat a kereszt fölvetelére késztessek, az összegyülekező kereszties csapatokat községeik határainál processióval, egyházi énekeket zengve, fogadják és élelmezésükről is gondoskodjanak.¹⁰⁾

Kassára is jöttek Illós papnak küldöttei: Péter sebesi, és Benedek geczei lelkészek. Azonban a város művelt és szorgalmas iparos polgárai nem voltak hajlandók elhagyni megszokott nyugalmas, kényelmes életüket és magukat a kereszties hadjárat veszélyeinek s nélkülözéseinek kitenni.

Kevéssel utóbb egy másnemű fölhívás érkezett hozzájuk. A gyülekezni kezdő kereszties csapatok két vezére: A szalói Kecskés Tamás és Megyaszó i Mészáros Lőrincz — az ismeretes czeplédi pap — irták alá, magukat „a keresztiesek fejedelmeinek“ „Principes Cruciferorum“ czimezvéen. Az okmány sajtyszerű compilatió, melyben az irány gyarlóságát csak a tartalom ügyetlensége haladja túl. Leo pápa, Ulászló király és Bakács érsek nevében a bünök és a túlvilági büntetések bocsánatát ígérük mindazoknak, kik a kereszties hadban akár személyesen, akár helyettest küldve részt vesznek, kik a keresztieseket szekérrel vagy lóval, fegyverrel vagy pénzzel segélyezik. Ellenben ha ezeket bárki, atya vagy anya, hitvestárs vagy más rokon, akár csak egy szóval is, szent szándékuktól visszatartani megkísérlné, „mint az ördög rothadt tagja“ kiközösítettnek tekintendő és csak a pápától nyerhet fölloldozást. Kik a keresztieseknek élelmiszereket szállítanak, fölmentvék minden vámok fizetésétől. Ezen szállítók megnyugtására hozzáadják, hogy minden jól és pontosan fog megfizettetui. Sőt az irat még azon nőkről sem mulasztja el kegyeletesen megemlékezni, kik a keresztieseket követnék, hogy ruháikat mossák és betegeiket ápolják.¹¹⁾

Ezen irat nem volt alkalmas arra, hogy a kassai polgárokra a czélozott hatást gyakorolja. A város nyugodt maradt. Az erélyes főbíró Kakuk Mihály fönn tudta tartani a rendet. És midőn a közel vidéken a keresztiesek csapatai garázdálkodni

¹⁰⁾ A mellékletben I. szám alatt.

¹¹⁾ A mellékletben II. szám alatt.

kezdettek, a város fenyegető állást foglalt el. Ezen körülmény nem kevésbé nyugtalanította vezérüket Bagol¹²⁾ Ferenczet, és gönczi táborából május 23-dikán mentegető iratot intézett a tanácshoz. Arra hivatkozik, hogy ő és emberei az esztergomi érsek rendeletéből ragadtak fegyvert. „Emiatt jobb lenne — írja — ha tartózkodnátok ellenem és a szent kereszt hű szolgálái ellen fenyegetődni; hanem illendő és tisztességes lenne, ha ti is teljes erővel hozzánk csatlakoznátok a keresztények vért szomjazó ellenségeink megtörésére és országunk védelmére. Tudni és érteni kívánom tehát, vajjon segíteni fogjátok-e ezen országot, vagy pedig az ellen harcolni?”¹³⁾

A város erőteljes hangon válaszolt: „A főtisztelendő esztergomi érsek két levelét vettük, melyekben az egyházak lelkészeinek és a községek előljáróinak a kiközösítés büntetésének terhe alatt meghagyatik, hogy a felső részek különböző helyén hirdetett kereszties hadjáratokat érvényteleneknek nyilatkoztassák, azokat pedig, kik ezután sem szünnék meg részt venni ily gyűlésekben, nyilvánosan kiközösítetteknek hirdessék, és szükség esetében fegyveres erővel fékezzék meg. Ennek következtében — folytatja a tanács — mi jelen levelünk által fölhívunk Titeket, hogy békésen és csendesen szétoszolván, lakhelyeitekre és foglalkozásaitokhoz visszatérjete, nehogy élteteket és vagyontokat veszélybe ejtsétek. Mivel pedig azt írod, hogy Te és társaid készek vagytok megvédeni az országot és a szabad királyi városokat, tudjad meg, hogy mi mindenkor nagyobb hűséget bizonyítottunk az ország és a szent korona iránt, mint Te és követőd. Másként is kell az országot és a szabad királyi városokat megvédeni és biztosítani, mint Te véled. Ime tehát, ismered nézetünket, és ha tanácsainkat társaiddal együtt követni fogod, helyesen és jól cselekedtek. Különben tudjátok meg, hogy az ország és különösen e részek főurai hadjáratot terveznek elnyomástokra. Ha pedig Ti, kik a kereszties had hadvezetésére és a kereszties szétosztására fölhatalmazással nem bíró

¹²⁾ A régi írók Bagos-nak írják, ő maga Bago-nak, a kassai tanácsnak Bagol-nak.

¹³⁾ A mellékletben III. szám alatt.

papok és szerzetesek által tévútra vezetve és elcsábítva vagyok, most uraitoktól rettegvén, lakhelyeitekre visszatérni nem merészelték, mi, ha tanácsunkat követitek, találunk utat és módot, hogy azt akadálytalanul megtehessetek.“¹⁴⁾

Miként Kassa városa, úgy Tokaj várának parancsuoka sem kedvezett a keresztteseknek; sőt midőn ezek kiesapongásaikat megkezdették, többet közülök elfogott. E miatt a pataki tábor vezérétől fenyegető levelet vett. Ez is a pápa és az esztergomi érsek tekintélyére támaszkodik. A várparancsnokot „az ország s a keresztény hit ellenségének bélyegezve“, fölhívja hogy a foglyokat bántatlanul hagyja. „Mert — úgymond — ha azoknak Tőled bántások lenne, a magasságbeli Isten és a szent kereszt, melynek diadalmas jelét mellünkön viseljük, minden kétség nélkül megsegítend, hogy míg csak egy is közülünk fönmarad, társainkat el nem hagyjuk, hanem azokért, birtokaidat elpusztítván, boszút álljunk.“¹⁵⁾

III.

Ezalatt a felső részek hatóságaihoz sűrűen érkeztek királyi rendeletek, melyek a királyi udvarban uralkodó zavart, a tervszerű eljárás hiányát élénken élénk állítják. Ulászló előbb azt parancsolja, hogy mindenki a nádor rendelkezéseinek engedelmeskedjék.¹⁶⁾ Majd fölhívja a felső részeket, hogy Báthory István temesi gróf zászlai alá siessenek¹⁷⁾. Junius 6-kán meghagyja Kassa városának, hogy a Bebek János által gyűjtött hadakhoz mielőbb kétszáz embert, hadiszerekkel ellátva, küldjön.¹⁸⁾ Egy héttel utóbb, junius 13 kán Perényi István

¹⁴⁾ A mellékletben IV. szám alatt.

¹⁵⁾ A mellékletben V. szám alatt.

¹⁶⁾ Datum Budae feria 2 post festum Ascens. D. (május 28.) Pray. Epistolae Procerum. II. 84. l.

¹⁷⁾ Datum Budae feria 4 ante festum Pentecostes (május 30.) Egykorú másolat a kassai levéltárban.

¹⁸⁾ Datum Budae feria 3 post festum Pentecostes (junius 6.) Eredetije ugyanott. Bebek János már tíz nappal előbb intézett megkezesést ez irányba a kassai tanácshoz. Levele kelt Szendrőben, die domin. inter octavam festi ascensionis Domini (május 27.) Eredetije ugyanott.

kamarást küldi a városhoz a végből, hogy ezt a felső megyékhez való csatlakozásra bírja. ¹⁹⁾ Végre a király június 26-kán elrendeli, hogy a város összes haderejét egyenesen az ő pesti táborába küldje. Ez alkalommal a várost azon örvendetes tényről is tudósítja, hogy a keresztések mind Debrő, mind Gubacs helység közelében megverettek és mindenféle szétoszlanak s menekülnek. ²⁰⁾

Ezen eltérő, vagy épen ellenmondó intézkedések természetesen ürügyet és alkalmat szolgáltatottak a lelkiismeretlen és önző hanyagságnak arra, hogy a tétlenségből ki ne emelkedjék. Fájdalommal győződünk meg, hogy miként a török veszély, úgy a haza teljes fölforgatását czélzó e belső mozgalom sem volt képes a nemzet egy nagy részét önérdékének fölismerésére és megfelelő áldozatkészségre vezetni. Ezen ténynek szomorú bizonyítványa II. Ulászlónak május 15-kén Abaúj megye rendeihez intézett levele. A király szigorúan megroja őket a miatt, hogy rendeleteit teljesíteni elmulasztották. És midőn a személyes fölkelést újból elrendeli, a következő fenyegetést csatolja fölszólitásához: „Ila — úgymond — nem siettek rögtön táborunkba, hű:eleneknek tekintvén titeket, javaitokat és örökségeket eladományozzuk és ingóságaitokat lefoglalván, azok között fogjuk szétosztani, kik parancsaink folytán megjelentek.“ ²¹⁾

És ugyanekkor Nógrád, Hont, Pest és Heves megyék szövetségzett rendei szent-lőrinczi táborukból szüntén intéztek sürgető fölhívást Abaújhoz, a mely levél ezen megyék rendeinek eddig nem méltányolt buzgó tevékenységét hirdeti, és általán a pórháború történetéhez becses, kiegészítő adatokat nyújt. Elbeszélvén a Dózsa György által végrehajtott pusztításokat, kiemelik, hogy „A Tiszán túl a Maros folyótól Váradig és Debreczenig a nemeseket majdnem mind legyilkolták. És velünk is bizonyára ugyanezt teszik, ha az irgalmas Isten nem könyörül rajtunk, és azon véres ütközetben, melyet Pásztó mezőváros

¹⁹⁾ Datum Budae feria 3 ante festum Corporis Christi (június 13.) Eredetije ugyanott.

²⁰⁾ Datum Budae feria 2 post festum Nativ. b. Joannis Baptistae (jun. 26.) Eredetije ugyanott.

²¹⁾ A mellékletben VI. szám alatt,

előtt velök küzdöttünk, a győzelmet nem engedi nekünk. Mi ugyanis közel két hónap óta állunk fegyverben és a hol értesültünk, hogy a gonosztevők gyülekeznek, azokat vagy visszaverjük, vagy szétüztük. Úgyannyira, hogy a Duna és Tisza között fekvő területet, Szegedtől a felső részekig, már lecsendesültnek és a pórságot lefegyverzettnek hittük. Azonban e héten szomorú és keserves híreket vettünk, hogy tudniillik a keresztes pórok két serege a Tiszán átlépett; az egyik a Tisza közelében Várkonynál, a másik pedig Heves mezővárosa közelében ütött tábor, azon szándékkal, hogy a mi megyéinkben folytassák pusztításaikat és a nemességet itt is kiirtsák. . . Nagyon csodáljuk tehát, sőt eléggé képesek nem vagyunk csodálkozni a fölött, hogy Uraságtok értesülvén testvéreiknek ilyenén veszedelméről és a mi veszedelmünkről is, nem siettek segítségünkre, hogy ekként saját magukon is segítsenek. . . Az ellenség ugyanis el van határozva, hogy a nemesek és urak közül egyet sem hagy életben, hanem azokat, mit a dicsőséges Isten ne engedjen, összes nemzetségeikkel és maradékaikkal kiirtja.“ Fölvívják tehát az abaúji rendeket, hogy június 24-dikére lehető legnagyobb számban a hatvani táborba siessenek. „Különben — így folytatják — rövid idő alatt mi is, és Ti is mindannyian elvesztek. Ugyanis ezen tűzvész lángjai, melyek eddig már fölemésztették Bihar, Békés, Zaránd, Arad, Csanád, Temes megyék nemeseit, e héten Heves, Külső-Szólnok és Pest megyékben is kezdetek pusztítani. Ha pedig ezen megyék nemessége szintén megsemmisül, nincs kétség, hogy a tűzvész legközelebb a Ti megyéteket is eléri. Az Istenért, siessenek tehát Uraságtok, nehogy elveszszünk. Mert a késedelem veszélylyel jár. És valóban, ha az elpusztított megyék nemesei idejekorán gondoskodnak az ellenállásról, nem veszítették volna el életüket és javaikat, nem tették volna ki nejeiket és leányaikat a meggyaláztatásnak. Hanem mivel nem gondoskodtak, életüket, javaikat, kincseiket elvesztették. Nehogy tehát minket is e sors elérjen, újlag és ismételve kérjük Uraságtokat, hogy segélyünkre siessenek.“²²⁾

Nincs nyoma, hogy a felső részek rendei a hon védelmére

²²⁾ A mellékletben VII. szám alatt.

fegyvert ragadtak. És ha Zápolya János hadaival meg nem jelenik, a tehetetlen kormány és a könnyelmű nemzet veszni hagyja az egész országot. Az erdélyi vajda hadjáratának részleteit, mint általánosan ismerteket, mellőzöm.

Csak azt kívánom megjegyezni, hogy azon gyanú, mely-lyel némely újabb írónk Bakács Tamást terhelik, mintha őt az aristocratia elnyomásának titkos szándoka vezérelte volna a ke-resztes hadjárat kihirdetésére, már közvetlenül a pörlázadás elfojtása után, az 1514-diki budai országgyűlés rendeinek köré-ben is fölmerült. Minélfogva a bibornok szükségességnek látta Ulászló által egy okmányt kiállíttatni, mely őt e tekintetben ártatlannak nyilatkoztatja. Ezen érdekes okmányt az Erdődy grófok galgóczi levéltára őrizi.

FRANKL VILMOS.

MELLÉKLETEK.

I.

Universis et singulis Ecclesiarum parochialium plebanis, vicesque eorum gerentibus ubivis constitutis et existentibus, Judicibus Juratisque civibus. Quia nos ex speciali commissione Reverendissimi domini Thome Archiepiscopi Strigoniensis et Cardinalis Constantinopolitanensis misi-mus hunc Laurencium Zywr concivem de Saccza ad congregandos po-pulos contra infidelissimos Thurcos. Quare sub excommunicationis pena committimus vobis et mandamus, quatenus eundem et suos sequaces honorifice accipiatis et acceptos parrochianos vestros inducatis prout victualia et usui necessaria disponatis et disponi faceatis, ac cum pro-cessionibus solemnibus ipsos cum cantu obviare debeatis et teneamini, presentibus perlectis exhibenti restititis. Ex Tholczwa anno domini 1514.

Elias plebanus de Tholczwa
factor Rmi domini Cardinalis

Hátlapon :

Strigoniensis.

Istas literas sive hoc transsumptum presentaverunt nobis feria sexta post sophie hora septima ante meridiem in consistorio nobis simul considentibus discreti petrus plebanus de Zebes et Benedictus plebanus de Geeze die ut supra anno domini 1514.

Et in presencia affuerunt venerabiles magister Johannes plebanus et magister Henricus predicator Cassoviensis.

(Eredetije Kassa sz. k. város levéltárában).

II.

Ex divina providencia Leo papa decimus. Serenissimusque princeps divina gracia rex Wladislaus Regni hungarie, bohemie, selavonie, croacie, necnon Reverendissimus in christo pater et dominus thomas archiepiscopus Strigoniensis, Cardinalisque romane curie, necnon patriarcha constantinopolitanus, universis et singulis utriusque sexus hominibus significamus et notum facimus ac in memoriam conducimus de bello cruciferorum, quod nos ex voluntate omnipotentis dei movere volumus, ut qui eos innaverint, absoluantur a pena et a culpa. Insuper quicumque homo bona intencione adversus perfidissimos Thurcos decertare velit, causa tocius christiane sedis vel hominem mitteret in persona sua: tunc isti ambo absolvantur a pena et a culpa; deinde qui auxilium prestabunt eis equo aut curru, aut arma vel pecunia, tales omnes absolvantur similiter a pena et a culpa ac de Bulla qua dabitur eis Bude a Reverendissimo domino thoma archiepiscopo Strigoniensi que durabit sine fine in filios filiorum, posterumque eorum, nemo contradicens sub pena excommunicationis; si aut aliqui christianorum intencionem habuerint ad prefata opera misericordia, et eos aut pater aut mater vel uxor aut aliqui cognatorum uno dicto vel uno verbo attraxerint a proposito eorum, sunt excommunicati tanquam membra dyaboli, et non possunt absolui, nisi a solo papa. Qui vero sunt pauperes, et istas indulgencias optant iuantes secundum vim et integre consequuntur et absoluntur a pena et a culpa. Ac si aliqui questores venerint et velint vi exigere aut accipere pecuniam iniuste ab eis, mutuo tota conventus eorum consurgat adversus eos et si omnes interemerint nullum detrimentum patientur. Qui autem post duxerint victualia et alia, in nullo loco teneatur thelonium persolvere et unius oui valorem male aut sine precio accipere, sed omnia persolventur. Licet ut honestarum mulierum esset data autoritas eundi causa dei omnipotentis, ut cruciferorum camisas laurent et alia similia cura adhiberet, aut qui essent vulnerati, curarent, sed non est licitum.

Principes cruciferorum Thomas Keekzes de azalo, Laurencius mezaros de Megyezo.

(Egykorú irat Kassa sz. k. város levéltárában).

III.

1514. május 23.

Servicia promptissima debito cum honore. Egregie domine semperque colendissime. Eu intellexi ex relatibus certorum proborumque hominum, quod me minaretur, Profecto ignoro propter quam causam

mihi minas nuntiarent, quia nihil contra vos commiserim. Ideo velim scire certissime a vestra dominacione, cur me cum meis amicis cruciferis Imo ex voluntate tocius regni ac voluntate sanctissimi pape, nec non reverendissimi archiepiscopi domini thome de strigonia congregatorum minas nunciatis? quum non mihi cunctacio (?) contingeret omnes cum meis amicis et cruciferis hinc illinc ambulare et (ut verius dicam) discurrere, nisi mihi commissum a reverendissimo domino archiepiscopo non esset ac preceptum eius nullomodo molior frangere, sed preceptis eius omni conatu volo obtemperare ac satisfacere. Ideo magis vellem, quod non similia comminarentur, et contra fideles seruos sancte crucis minas mitterent; imo potius decens et honestum esset, uti et vos cum totis viribus vestris contra perfidissimos christiane sanguinis sicientes insurgeretis, et regnum hunc protegeretis. Insuper velim scire et intelligere, si vestre egregietates velint adiuuare regnum hunc, an contra hunc regnum insurgere et preceptis sanctissime pape nostre obedire, an obtemperare velint? Ideo magis conueniret, quod hy qui incolunt egregias ac liberas urbes ac ciuitates, protegere hunc regnum conarentur, quam destructioni huius regni gaudere. Ceterum si liberis ciuitatibus meis cum amicis et cruciferis . . . *) essent, ac protegere oporteret, certo scitote et presentibus testor, quod omni conatu eorum adiuuare vellem, et volo, et cum omni fidelitate hunc regnum protegere volo. Ex gonch feria quarta ante octauam ascensionis domini anno domini millesimo quingentesimo decimo quarto.

Franciscus Bago
campiductor cruciferorum.

Kivül :

Egregio domino Michaeli Kachwk iudici ciuitatis Cassouiensis, omnes cum eius ciuibus honestissime presentetur.

(Eredetije Kaesa sz. k. város levéltárában).

IV.

1514. május 30.

Prouidis francisco Bagol de lyszka ac suis sequacibus, amicis nobis dilectis.

Prouide vir nobis dilecte. Accepimus literas tuas et tuorum sequacium nobis transmissas, quibus scribis nos tibi et consociis tuis minas impotuisse. Scito nos neque tibi, neque cuiquam alteri minatos esse. Nos eciam haecenus, nunquam habiti sumus, neque in posterum inuenimur Apostolicis mandatis aut regno restitisse, aut non optemperasse. Et sique apostolice bulle vel litere nobis allate fuissent, aliter quam

*) Egy szó olvashatlan.

vos in hys negociis procedere sciremus. Istud tamen nobis euidenter constat et binas literas Rmi Dni. Thome Archiepiscopi Strigoniensis etc. accepimus et vidimus, in quibus singulis uniuersisque ecclesiarum parochialium plebanis et eorum vicesgerentibus ubiuis locorum constitutis, ac denique tam spiritalibus quam secularibus rectoribus sub pena excommunicacionis de facto incurrenda mandat, ut cruciatam in hys superioribus huius regni partibus et aliis quibuscumque in locis, preterquam in Ciuitatibus Buda et Pesth promulgata et proclamata reuocent, retractent, et nullam esse declarent, qui si admonicionibus et mandatis hys non paruerint et a talibus congregacionibus et conuentibus non cessauerint, publice in eorum ecclesiis excommunicatos denuncient, et si opus fuerit eiam aduersus eos brachium seculare adhibeant. Quare nos fideliter vobis consulere cupientes, vos per presentes admonitos esse volumus, ut pacifice et tranquille ab inuicem separemini et quilibet vestrum ad sua propria facta et habitacula reuertantur, ne vos periculum vite et honorum vestrorum amissionem incurratis. Quia autem scribis te cum sociis tuis si opus est velle protegere et tutari regnum et liberas ciuitates, scias igitur nos semper maiori fidelitate regno et sacre corone (ut omnibus palam est) assistisse, quam tu aut tui sequaces. Aliter enim regnum et ciuitates tutari et defendi debent, quam tu arbitraris. Habes igitur mentem nostram, quod si consiliis nostris acquiescere cum tuis sociis volueris, bene et consulte factum censebitur. Alioquin vos non lateat, quod Magnates huius Regni et presertim in hys partibus contra vos expedicionem parant, armaque movere intendunt. Si vero vos, qui iam inique et perniciose per Sacerdotes et Monachos, quibus nulla fuit auctoritas conciatam promulgandi et cruces distribuendi, seducti estis, et formidine dominorum vestrorum ad sedes proprias remeare non audetis, Nos viam et modum in hac re inueniemus iuxta facultatem nostram, ne impediaini si nostro consilio uti volueritis. Datum Cassouie feria quarta ante festum pentecosten A. D. 1514.

Judex et Jurati Ciues

Ciuitatis Cassouiensis.

(Eredeti fogalmazata Kassa sz. k. város levéltárában.)

V.

Seruicia accomodatissima debita cum diligencia. Egregie domine nobisque colende. Intelleximus ex relatibus nonnullorum, qualiter de fratribus nostris seu cruciferis ausu temerario necasti ac interfecisti et insuper ex eis aliquos tenes carceratos. Ceterum significamus tenore presencium, quod si contingenter aliqui ex fratribus nostris quid mali fecisset, non oportuisset ex eis quemquam necare tua potestate et eos carcerare, sed tenuisses eos ad aliquos dies et iusticiam omnimode administrasses et de tua opprobria satisfecisses. Bene de hac re consuleas

et cogites, quod contra mandatum sanctissimi pape necnon reuerendissimi archiepiscopi ac contra totum regnum seu fidem christianam talia facere ausus es, quod est contra deum et contra fidem christianam. Ideo rogamus, qualiter quos tenes carceratos, eos minime perdere properes, sed eos teneas aliquos ad dies, de hac re iusticiam facere volumus. Quia si eos perdideris, deus altissimus ac sancta crux cuius signum triumphale gerimus in pectore adiuuauerit, de qua nullatenus diffidimus nos fratres seu cruciferos quousque unus ex nobis manserit, minime eos relinquemus, sed de opprobriis eorum ulciscemur et omnia bona tua seu possessiones deuastabimus et funditus delebimus. Ex patach.

Belliger cruciferorum.

Kivül:

Egregio domino Michaeli de Heteley necnon Castellano Castri Thokay presentetur.

(Egykorú másolat, Kassa sz. k. város levéltárában.)

VI.

1514. júnus 15.

Wladislaus dei gracia Rex Hungarie et Bohemie etc. Fidelibus nostris Egregiis et nobilibus Universitati nobilium tam possessionatorum quam unius sessionis atque eciam quibuscumque pedialibus comitatus abawyariensis salutem et graciam. Pluribus iam literis nostris per hos dies vobis scripsimus et mandauimus, ut pro tanto incendio in hoc regno extinguendo et tantis malis reprimendis, per singula capita citissime insurgere deberetis, verum vos neglecta eciam propria salute vestra, non considerantes insuper, quod non solum de bonis, sed eciam de vita vestra agitur, tepidi et tardi hucusque in eo fuistis, licet autem per alias nostras ita vobis commiseramus, ut ad fidelem nostrum Magnificum stephanum de Bathor comitem nostrum Themensiensem et generalem Capitanum parcium regni nostri inferiorum ire, et cum eodem pariter quo necesse fuerit proficisceremini, tamen nunc extrema necessitas ita exigit, ut quam citissime insurgatis, et huc ad nos recta veniatis. Fidelitati igitur vestre sub nota perpetue infidelitatis et amissione omnium bonorum et rerumstrarum harum serie rerum committimus et mandamus, quatenus statim visis presentibus, non expectatoque iam tandem ulteriori nostro mandato, in tanta rerum necessitate, per singula ut prefertur capita vestra more exercitancium insurgere et ad nos huc dies ac noctes venire ac concurrere debeatis, ita quod a proxime die dominica post octauam omnino hic in campo constituamini, ut hinc possimus dei et vestro ac aliorum fidelium nostrorum auxilio hostium vires que ad istas partes in magno numero congregato sunt, comprimere et extinguere, quibus

extinctis et profligatis facile postea reliquias earundem superare poterimus. Si qui vero in serviciis dominorum et aliorum quorumcumque fuerint aut propter fragilitatem sexus vel etatis insurgere et exercituare non possent, volumus sub pena premissa, ut nihilominus ratione personarum suarum alios homines disponere atque in medium vestri mittere debeant. Quapropter citissime insurgatis et veniatis. Nam alioquin, nisi citissime veniretis, omnia bona et hereditates vestras tanquam infidelium conferemus, res vero mobiles eciam diuidemus et in medium illorum distribui et confiscari faciemus qui venerint et in tanto periculo euisce modi mandatis nostris paruerint. Aliud igitur prout bona et res, vitam denique vestram amittere non cupitis in hys nulla ratione facere presumatis. Datum Bude in festo sanctissimi corporis christi Anno millesimo quingentesimo decimo quarto.

(Egykorú másolat, Kassa sz. k. város levéltárában.)

VII.

1514. június 16.

Egregii et nobiles viri domini et amici nobis honorandi. Quot homicidia, quot stupra et adulteria, quotque cedes et incendia per maledictos sceleratissimosque cruciferos illos qui sese cruciferos appellabant, sed cruci potius christi persecutores fuerant, iam hoc in regno patrata sint et illata D. V. credimus, non ignorant. Rusticana enim senicia sub nomine cruciate vel (ut rectius dicam) cruciatorum, ductu illius Georgy Zekel publici predonis et tanti mali capitis efferbuit, ut ultra Ticiam a flumine Morosy usque Waradinum et debreczen omnes fere nobiles exterminauerint, et hoc idem etiam de nobis factum fuisset, nisi miserator et misericors deus nostre miserie compaciens, cruento certamine de illis victoriam nobis et triumphum iampridem ante oppidum paztoh prestitisset; duobus enim prope iam mensibus in campo versati sumus et ubicumque locorum malefactores ipsos multiplicari vel aggregari intelleximus, mox illuc diuertentes aut profligauimus aut dissipauimus, ita ut terram inter danubium et ticiam existentem a Zegedino usque superiores regni partes pacatam esse existimabamus, nec aliquid aduertum nos per rusticos iam moliri audiebamus. Verum hac ebdomada nos aduersa acerbaqua noua tetigerunt, quod scilicet duo castra rusticana sub nomine ipsorum cruciferorum crucifixorum vel cruciatorum Ticiam trayecissent, unumque prope Warkon penes Ticiam et alterum iuxta oppidum Hewes metatum et locatum extitisset, nostros fines et partes simili clade afficere et depopulari, nobisque cunctos exterminare satagentes. Et quia secundum poeticum verbum: tunc tua res agitur paries cum proximus ardet, miramur igitur vehementer et vix mirari sufficimus, cur D. V. audita tanta

fratrum suorum et nostra calamitate, succurrere nobis et cum hoc sibi ipsis non festinant nec aduertunt. Putant ne D. V. sese saluos permanere, si nos periclitabimur. Quod deus aueritat, nec. D. V. nec ceteri nobiles aut domini huius regni se precauebunt, aut saluos preseruabunt. Hostis enim eius est intencionis et animi, ut nullum penitus nobilem vel dominum hoc in regno relinquat, sed post se se successiue pariter omnes cum generacione et posteritate nostra deleat, quod deus ipse gloriosus procul amoueat. Quapropter D. V. instantissime rogitamus, velint omni prorsus mora posthabita bello sese procingere et per singula capita maiori quo poterit fieri gencium copia insurgere et ad proximum festum Natiuitatis Beati Johannis baptiste ad oppidum Hatwan venire et inde aduersus hostium nostrorum cuneos et castra progredi, illorumque rabiem et furorem fauente nobis altissimo deo reprimere dissipareque et eradicare queamus. Aliter enim breui actum erit de nobis et omnibus vobis, flamma namque incendii huius nobiles Byhoriensis, Bekes, Zarand, Orodiensis, Chanadiensis, et Themesiensis Comitatum iam absumpsit, que et in Hewesiensi Zolnock exteriori ac Pestensi Comitatus pariter ardere hac ebdomada cepit, et ei istos quoque absumpsit, nullum penitus dubium, quin vestrum quoque Comitatum propediem succendet et simili incendio peruret. Pro deo igitur D. V. festinent, ne pereamus. Nam periculum est in mora. Si autem illi destructi Comitatus predicti citissime matureque rebus et factis eorum prouidissent, nec capita neque res ipsorum amisissent, neque uxores ac filias suas ludibrio dedissent. Sed quia non prouiderunt, cum omnibus thesauris et bonis capitibusque eorum perierunt. Ne igitur et nobis similiter eueniat subuenire festinetis, iterum et iterum rogamus. Quas et felicissime valere optamus. Ex castris exercitus regii et nostri prope villam Zentlörynecz metatis in crastino festi sacratissimi corporis christi Anno eiusdem millesimo quingentesimo decimoquarto.

Uniuersitas Nobilium Neogradiensis, Honthensis, Pesthensis, et Hewesiensis Comitatum.

Kivül :

Egregiis et Nobilibus Uniuersitati Nobilium Comitatus Abawyvariensis, dominis et amicis honorandis.

(Egykorú másolat, Kassa sz. kir. város levéltárában.)

VIII.

1514. jun. 18.

Hedwigis, Illustris condam domini Stephani de Zapolya Comitis et palatini Relicta etc.

Prudentes et Circumspecti, nobis sincere dilecti. Intelligimus, varios sive seculares sive spirituales homines sint qui populum communem nomine crucis ad insurgendum incitant, qui potius gaudent depredationibus et discordiis quam paci christiane religionis et tranquillitati. Committimus itaque vobis firmissime, ut quoscumque tales intellexeritis, siue religiosi sacerdotes sint, siue seculares fuerint, omnes detineri faciatis et debeatis et truculeanta morte interimi permittatis, siue sint tales nostre dicionis dominiis subiecti, siue non. Secus nulla ratione facturi. Ex arce nostra Thrinchiniensi proximo die dominico post festum sacratissimi corporis christi Anno eiusdem 1 . 5 . 1 . 4.

Kivül :

Prudentibus et Circumspectis Judici et Juratis Ciuibus Ciuitatis nostre Kezmark etc. nobis sincere dilectis.

(Eredetije Kézsmárk sz. kir. város levéltárában.)
